

Почетна студија за домувањето на Ромите во Општина Штип

Почетна студија за домувањето на Ромите во Општина Штип

Март, 2017

Оваа Почетна студија е овозможена со помош на Европската Унија. Содржината на Почетната студија е единствена одговорност на авторите и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Содржина

1. Вовед	7
2. Општина Штип	9
3. Дом и домување	12
Домувањето кај ромската популација	14
4. Домувањето во Општина Штип	18
5. Методологија за подготовка на Почетната студија	22
5.1. Консултативни средби	23
5.2. Анализа на документи	25
5.3. Анкета	25
5.4. Презентација на Почетната студија за домување и урбан развој кај Ромите во Општина Штип	27
6. Наоди од истражувањето	28
6.1. Структура на анкетираниите	28
6.2. Состојбата со домовите	29
6.3. Условите во локалната средина	36
7. Заклучоци	40
Препораки произлезени од Партиципативната евалуација одржана на 05.12.2016, во Штип	42
Користени извори и литература	44
Прилог 1. Надлежности на советот на општината и на градоначалникот	47
Прилог 2. Лица вклучени во подготовка на Почетна студија за домувањето кај Ромите во општина Штип	49

Листа на кратенки

АВРМ – Агенција за вработување на Република Македонија

ДЗС – Државен завод за статистика

ЕИДХР – Европски инструмент за демократија и човекови права

ЕЛС – Единица на локална самоуправа

ЈП – Јавно претпријатие

ЛЛГ – Локална лидерска група

МТСП – Министерство за труд и социјална политика

МЦСР – Меѓуопштински центар за социјални работи

МОН – Министерство за образование и наука

НАП – Национален акционен план

ОН- Обединети нации

ОНХЦХР – Висок комесар за човекови права на Обединетите
нации

ПЗЧП – Пристап заснован врз човекови права

РИЦ – Ромски информативен центар

1. Вовед

Оваа Почетна студија е дел од проектот „Права на домување кај Ромите за одржлив урбан развој“ кој го реализира „Хабитат Македонија“ во соработка со „РОМА С.О.С“ – Прилеп, „Сумнал“ – Скопје (Чаир) и „Черенџа“ – Штип. Овој проект започна во декември 2015 година и е финансиран од Европската Унија, во рамките на Европскиот инструмент за демократија и човекови права (ЕИДХР). Проектот се спроведува во три општини: Прилеп, Штип и Чаир (Скопје). Неговата цел е да се подобрат вклученоста и учеството на локалните ромски заедници во процесите на социјална инклузија во домувањето. Проектот се стреми да ги зајакне локалните механизми за соработка и вмрежување, да го мотивира учеството на Ромите во процесите на донесување одлуки на локално ниво, во процесот на развој на заедницата, урбаниот развој и социјалната инклузија. Во рамките на проектот, меѓу другото, се спроведуваат и следниве активности:

- Создавање на локални лидерски групи (ЛЛГ) во трите општини;
- Менторска поддршка за ЛЛГ во текот на имплементацијата на проектот;
- Спроведување на над 15 работилници и обуки на локално и национално ниво;
- Изработка и публикување на три почетни студии за Штип, Прилеп и Чаир, кои ќе дадат преглед и анализа на состојбите на домување и на нивото на урбанизација на т.н. ромски населби;
- Изработка на Студија за одржлив урбан развој на супстандардни населби, која ќе ја анализира состојбата во домувањето и урбаниот развој, со фокус на локалните и националните политики во областа на домувањето и процесите на урбанизација.

Општа цел на оваа Почетната студија е утврдување на состојбите во домувањето и урбанизацијата во ромските населби во Општина Штип.

Специфична цел е утврдување на проблемите поврзани со домувањето, правото на домување и пристапот на локалната самоуправа кон урбаниот развој кај Ромите во споменатите општини.

Основа за подготовката на Почетната студија е анкетата спроведена кај 336 семејства кои живеат во т.н. ромски населби во Општина Штип. При подготовката на Почетната студија направени се серија средби со граѓани и одговорни лица во Општина Штип и во надлежните институции, извршена е анализа на моменталните законски решенија кои го регулираат домувањето во државата и Општината. Со оваа Почетна студија ќе се обидеме да ја прикажеме моменталната состојба на Ромите во Општина Штип, и со тоа да придонесеме за подобро согледување на проблемите и потребите на ромската заедница поврзани со домувањето. Понатаму, Почетната студија треба да послужи за утврдување на приоритетните проблеми во локалната средина, за мобилизација на граѓаните за вклучување во процесите на одлучување на локално ниво, но и на локалните власти за нивно поголемо ангажирање во областа домување и одржлив урбан развој.

Во сите три општини во кои се спроведува проектот, во т.н. ромски населби се забележува извесен напредок во условите на домување. Врз тоа влијаат повеќе фактори: зголемена свест на граѓаните за домувањето и промена на навиките за живеење во ромската заедница, како и зголемен број на иницијативи на локалната самоуправа за подобрување на условите за живот во приградските населби.

2. Општина Штип

Во средното сливно подрачје на реката Брегалница, во срцето на Источна Македонија, се наоѓа Општина Штип. Овој град е лоциран меѓу височините на Исарот, Мерите и Кумлакот, по должината на двата брега на суводолицата Отиња. Се наоѓа на надморска височина од 300 метри. Распослан е на површина од 893 км² на која, според последниот попис, живеат 47.798 жители во Општината, а во градот 46.625 жители. Површината на градот изнесува 13,5 км² и има 34 населби. Во градот има 4 основни училишта, 5 средни училишта, 1 универзитет, 1 клинички центар и 1 индустриска зона.¹

Општина Штип лежи во средното сливно подрачје на реката Брегалница. Штип е центар на Источнопланскиот регион и се граничи со седум општини, и тоа: Радовиш, Конче, Неготино, Градско, Лозово, Св. Николе и Карбинци, со добра местоположба и патна поврзаност.

Табела 1. Вкупен број на жители во општина Штип (по полоа и национална структура)²

	Вкупно	Македонци	Турци	Роми	Власи	Срби	Албанци	Обошњаци	Други
Вкупно	47.796	41.670	1.272	2.195	2.074	294	12	11	265
Жени	23.876	20.935	612	1.039	981	153	4	6	146
Мажи	23.920	20.735	660	1.156	1.093	144	8	5	119
РМ (%)	2.36	3.21	1.63	4.07	21.39	0.83	0	0.06	1.26

Патната мрежа во Општина Штип има вкупна должина од 377 км, од кои 47 км (12,45%) се магистрални патишта, 22,4 км (5,94%) се регионални патишта и преостанатите 308 км (81,61%) се локални патишта. Од целокупната патна мрежа на Општина Штип 230 км ја сочинуваат уличната мрежа во урбанизираните населени места. Останатите 147 км спаѓаат на патиштата кои ги поврзуваат населените места во рамките на Општината.

¹ <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil>.

² <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil/demografija>.

Во Штип се стигнува преку магистралниот пат М-5 (Штип – Кочани – Делчево) кој има врска со автопатот Е-75 (Скопје – Гевгелија) благодарение на патниот правец Штип – Велес. Постојат и регионалните патни правци, Р-601 (Штип – Планина Плачковица) и Р-526 кој поминува низ самиот град и се поврзува со магистралата М-5. Во план е изградба на нов патен правец (Штип – Миладиновци), кој ќе го скрати патувањето до метрополата Скопје.³

Подрачјето на Штип⁴ има претежно планинска и ридска местоположба. Се карактеризира со умерено континентална клима со одредено влијание на изменета медитеранска клима. Просечната годишна температура изнесува 12,9 степени Целзиусови.

Општина Штип вклучува 71 населено место, меѓу кои спаѓаат: Балталија, Брест, Врсаково, Горачино, Доброшани, Долани, Драгоево, Едеклерци, Јамуларци, Калапетровци, Кошево, Криви Дол, Лакавица, Лесковица, Липов Дол, Љуботен, Никоман, Ново Село, Пенуш, Пиперово, Сарчиево, Селце, Скандалци, Софилари, Стар Караорман, Степанци, Суво Грло, Судик, Сушево, Танатарци, Тестемелци, Топлик, Три Чешми, Хаџи-Реџепли, Хаџи-Сејдели, Хаџи-Хамзали, Црешка, Чардаклија, Чифлик, Шашаварлија, Шопур и др.

Ромската населба „Черења“ е вклучена во урбанистичкиот план на Општина Штип, меѓутоа нејзиниот развој не се одвивал плански. Причини за тоа има повеќе, но најзначајна е стихијноста во градењето на живеалиштата, при што не се обезбедени основните услови за живот, какви што се доволно светлина и проветрување во домот. Непланскиот развој на населбата ги намалува, исто така, можностите за урбан развој, што ги прави овие населби несоодветни за живеење, со мали можности за развој на поединецот, семејството и заедницата.

Ромите имаат еден претставник во Советот на Општина Штип, а во локалната самоуправа имаат двајца вработени, од кои едниот е преку проектот Граѓански информативен центар.

Од вкупната бројка на ромското население во Штип (2.195) 80 % живеат во двете населби „Черења“ и „Цар Самоил“, поранешните „Радански Пат“ и „Косовска“, а околу 20 % живеат во другите делови од градот. Претставниците на ромската заедница сметаат дека денешната бројка на ромско население е сигурно поголема од таа во пописот од 2002 година. Процените се различни и се движат од неколку стотици до неколку илјади

3 <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil/infrastruktura>.

4 <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil/prirodni-resursi>.

Роми повеќе.

Општ впечаток во ромските населби е дека поголемиот дел од главните улици се асфалтирани, има пристап до градскиот водовод и канализација, како и до електрична енергија. Сепак, голем дел од споредните улици се неасфалтирани, а електричната енергија во некои делови од населбата е со послаб напон. Постои потреба од поправки на водоводната и канализационата мрежа.

Најголемиот број од домовите се индивидуални, со тврда градба, но постојат и семејства кои живеат во супстандардни услови, а мал дел живеат во колективни згради. Интересот за легализација на домовите во Општината е голем, а особено е изразен кај ромското население. Имено, досега повеќе од 200 домови биле легализирани, околу 500 чекаат на дооформување на документацијата, а во продолжениот рок биле доставени уште стотина нови документи за легализација.

Во текот на последните години се направени повеќе инфраструктурни зафати во деловите каде што живее ромското население. Секако, пред Општината има уште многу работа за подобрување на условите во т.н. ромски населби.

3. Дом и домување

Домот е местото од каде што сè започнува – кажал Томас С. Елиот. Ние би додале дека домот ни е „сигурно место“, место каде што сме заштитени и опкружени со луѓе со кои се сакаме и почитуваме.

Живеењето во пристоеен дом го овозможува понатамошниот човеков развој. Многу документи, извештаи и декларации го истакнуваат фактот дека домувањето е основа за човековиот развој, дека влијае врз здравствената состојба, социјалната сигурност, образованието, работењето и стекнувањето приходи, како и врз многу други основни потреби и права за достоин живот.

Универзалната декларација за човековите права на Организацијата на Обединетите нации, во член 25, истакнува дека „секој има право на стандард на живеење кој ќе овозможи здравје и благосостојба нему и на неговото семејство, вклучувајќи храна, облека, дом, медицинска грижа и потребните социјални сервиси, како и право на сигурност при вработување, болест, немоќ, губење на сопругникот, старост или друг вид на недостаток во живеењето, настанат од причини надвор од негова контрола“.⁵

Според Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост на Република Македонија, „социјалната исклученост во домувањето претставува комплексен социјален феномен во силна корелација со останатите форми на социјална маргинализација. Трите основни бариери кон пристапното домување – економската, културната и правната, истовремено се во релација со лицата кои по овој основ се соочуваат со социјалната исклученост, но и со локалитетите на живеење кои се маргинализирани поради определен сплет на социјални околности“.⁶

Во секојдневниот живот, домувањето најчесто се поврзува само со местото каде што поединецот или семејството живее, без притоа да се поврзе со другите аспекти на социо-економскиот развој, како што се здравството, образованието, економската активност, социјалниот капитал, развој на заедницата и друго.

Проблемот со сиромашното домување во Република Македонија посебно е истакнат во последниве години. Домувањето во супстандардни услови и во урбаните и во руралните средини главно е последица на долготрајниот процес на транзиција на

5 Член 25 (1), Универзална декларација за човековите права, ООН, 1948, според: <http://www.un.org/Overview/rights.html>.

6 Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010 – 2020, стр. 30.

општеството што предизвика осиромашување на најголемиот број граѓани. Семејствата чии работоспособни членови ги загубија работните места, особено оние во градовите, и покрај тоа што се сопственици, не се во можност да вложуваат во одржувањето на своите домови, ниту пак да инвестираат во изградба или купување нови домови. Така, најголем дел од семејствата во урбаните средини живеат во мали станови кои се пренаселени затоа што во нив живеат повеќе генерации, со слаба термичка изолација и на сидовите и на прозорците и вратите, недоволно одржувани, со низа проблеми во внатрешната инфраструктура на зградата.

Според истражувањето на Светската банка⁷ за урбаното домување, супстандардните услови на живеење предизвикуваат:

- губење на физичкиот капитал поради намалување на вредноста на домот,
- намалување на социјалниот капитал,
- намалување на можноста да се обезбеди работа и економска сигурност,
- намалување на физичката и здравствената сигурност,
- неможност да се искористи домот како извор за генерирање на приход.

Кога се анализира проблемот на домувањето, мора да се гледа од два аспекта, едниот општествен, а другиот на поединецот, односно индивидуата. Но треба да се каже дека, иако тоа се две различни гледишта, тие се меѓусебно поврзани. Кога домувањето го разгледуваме од општествен аспект, мора да ги имаме предвид: демографските движења, квалитетот и разместеноста на постојниот станбен фонд, изградбата на нови станови, куповната моќ на населението и економскиот развој на заедницата. Поединецот, пак, имајќи ги предвид своите потреби, го гледа квалитетот на понуденото и неговата ценовна достапност.

Се разбира дека демографските карактеристики на населението, вклучително и современите трансформации на семејството, семејните приходи, културата на живеење, старосната структура и големината на семејството, се суштествени за определување на станбените потреби. Исто така, фактори со значително влијание се: инфраструктурната покриеност, цената на режиските трошоци и комуналиите, безбедноста во непосредното опкружување на станот, заштитата на станарското право, заштитата на животната средина и сл., во чие

⁷ <http://go.worldbank.org/M0LW0G49O0>.

обезбедување треба да учествуваат најразлични субјекти, но пред сè, институциите на системот.

Домувањето кај ромската популација

Состојбите во домувањето на Ромите, како исклучително загрошена категорија на граѓани, се крајно неповолни и доведуваат до ризици за здравјето, социјалната сигурност, образованието и вработувањето, со што оваа категорија граѓани ја оставаат на маргините на општеството.

Во извештајот „Заедницата на Роми во Република Македонија – состојби и предизвици во домувањето и здравството“ е истакнато дека: „Ромските семејства многу често живеат во лошо градени супстандардни домови, во кои нема соодветен довод на вода за пиење и санитација; домовите на ромските семејства се мали, планирани за извршување и обезбедување на основните потреби, со животен простор од помалку од 5 квадратни метри по член на семејството кај повеќе од 50 % од населението. Дури 77 % од семејствата имаат санитарен јазол (или полски клозет) во дворот, а 58 % користат чешма за вода надвор од домот; и натаму речиси 10 % од ромското население нема никаков довод на вода за пиење и за дневна хигиена, а се проценува и дека околу 50 % од овие семејства немаат соодветно решение за одвод на отпадните комунални води од нивните домови“⁸

Според последниот попис во Република Македонија (2002), целата популација брои близу 2 милиона жители, од кои 53.879, или 2,66 % се Роми. Речиси 60 % од целата популација на Република Македонија живее во градовите. Ова е карактеристика и на ромската популација која со мали исклучоци живее главно во градовите. Пописот покажува дека 43 % од Ромите живеат во главниот град, а половината од нив се жители на Општината Шуто Оризари.

Во десетгодишното работење за подобрување на супстандардното домување на „Хабитат Македонија“, односно во неговите документи, се истакнуваат следниве проблеми во домувањето на Ромите во Република Македонија:

- живеење во дивоградби,
- пренаселени домови со повеќе генерации кои живеат во иста кука,
- дискриминација во користење на правото на домување,

⁸ Заедницата на Роми во Република Македонија – Состојби и предизвици во домувањето и здравството, Милевска-Костова Неда, Еминова Ениса, 2008.

- супстандарден квалитет на домовите што носи ризици за здравјето и безбедноста,
- неурбанизирани населби и комунални проблеми,
- недоволно иницијативи (на државно и локално ниво) за надминување на проблемите во домувањето на ромската заедница.

Реализацијата на **правото на домување** бара активно вклучување на целокупната заедница, сметајќи ги тука, пред сè, националните и локалните власти, но и лидерите на ромската заедница. Механизмите за учество на граѓаните во процесите на донесување на одлуки се слабо развиени, а недоволно развиени се и капацитетите на граѓаните кои не ги познаваат своите права на домување.

Живеењето во супстандардни живеалишта, со несоодветни хигиенски услови, гетоизацијата, немањето на водовод, канализација, електрична енергија, влошената здравствена состојба се дел од проблемите на оваа заедница.

Правото на домување е содржано во голем број меѓународни документи кои им наметнуваат на државите потписнички обврски за преземање на активности со цел да се подобрат животните услови на сите граѓани во државата. Првенствено, ова право е глобално прифатено од страна на Обединетите нации, како и од останатите светски форуми, што резултира во негово вградување во многу конвенции за човековите права. Истовремено, ратификацијата на овие документи претставува подготвеност на државата да го почитува и овозможи човековото право на домување, со што се обврзува да го признае правото на соодветен стандард на домување.

Заложбите на Обединетите нации во однос на правата на домување и урбанизацијата најмногу се евидентни во трите конференции „Хабитат“ одржани од 1976 до денес. Првата конференција „Хабитат“ („Хабитат“ I) се одржа во Ванкувер, Соединетите Американски Држави, во 1976 година. Таа резултираше со Ванкуверската декларацијата за човечките населби, со која владите почнаа да ја признаваат потребата за развој на одржливи човечки населби и последиците од брзата урбанизација, особено воземјите во развој. Втората конференција „Хабитат“ („Хабитат“ II) се одржа во Истанбул, во 1996 година. Таа посебно го акцентираше правото на соодветно домување. Со документот што го донесе им се наложува на државите да изработат планови за дејствување, кои ја вклучуваат и обврската

на владата да му помогне на населението при решавањето на станбеното прашање. Како резултат на постигнатиот договор на Специјалната сесија на Генералното собрание на ОН, усвоена е „Декларација за градовите и другите човекови населби во новиот милениум“, во јуни 2001 година⁹. Овој документ повторно ја потврдува заложбата на државите да обезбедат пристап кон соодветно домување, што подразбира здраво, безбедно и финансиски достапно домување кое ги вклучува и основните комунални услуги, сообраќајната пристапност, можноста за слобода на избор на граѓаните, како и правната сигурност на корисниците на становите. Третата конференција „Хабитат“ („Хабитат“ III) за домување и одржлив урбан развој се одржа во октомври 2016 година, во Кито, Еквадор, и заврши успешно со усвојувањето на Новата урбана агенда. Оваа Нова урбана агенда е акциски документ кој поставува нови глобални стандарди за остварување на одржлив урбан развој низ целиот свет и ги преиспитува досегашните начини на живеење во градовите.¹⁰

Во Меѓународната конвенција за економски, социјални и културни права, во Генералниот коментар бр. 4 кој се однесува на членот 11¹¹ од оваа Конвенција, Комитетот за економски, социјални и културни права на Обединетите нации, меѓу другото, го дефинира поимот „адекватно домување“ како правна сигурност во домувањето¹².

Современиот начин на живеење, а во поглед на вкупните транзициони процеси што се одвиваат во државата, како во другите сфери така и во областа на домувањето предизвикаа низа промени кои се во корелација со модерното време. Како што е наведено во Стратегијата за домување на Република Македонија (2007 – 2012), преминот кон пазарна економија наметна поинаков ситем на вреднување, така што станот не е веќе само социјална категорија туку, пред сè, пазарна, што не

9 “Declaration in cities and other human settlements in the new millenium”, June 2001.

10 Види повеќе на: <http://unhabitat.org/>.

11 Член 11 став 1 гласи: „Државите потписнички на оваа Конвенција го признаваат правото на секој на адекватни стандарди за живот на него и неговото семејство, вклучување соодветна храна, облека и домување и постојано подобрување на животните услови. Државите потписнички ќе преземат соодветни чекори да обезбедат реализација на ова право, признавајќи ја суштинската важност на меѓународната соработка која е базирана врз слободно изразување на волјата“. (Стратегија за домување на Република Македонија, 2007 – 2012, стр. 6, МТСП, 2007).

12 Домувањето се изразува во различни форми, вклучувајќи сместување под кирија јавно или приватно, здружено домување, наем, владеење, домување при итни потреби, неформални населби, вклучувајќи заземање на територија или имот. Без разлика на видот на домувањето, сите лица би требало да имаат определен степен на сигурност во домувањето што гарантира законска заштита против присилно исекување, малтретирање или други закани. (Стратегија за домување на Република Македонија, 2007 – 2012, стр. 6, МТСП, 2007).

значи дека Република Македонија, која уставно се дефинира како социјална држава, нема да води грижа за своите граѓани. Уставната определба мора да се оствари преку усогласување во законодавството и институциите на домување, воедно продолжувајќи со процесот на приватизација на станбениот фонд со воспоставување носител на сопственоста.

Со Законот за домување се уредуваат видовите на објекти во домувањето, управувањето со станбените згради, односите меѓу сопствениците на посебните делови и трети лица, Заедницата на сопствениците, евиденцијата на становите, закупничките односи во домувањето, начинот на управување и одржување на објектите, правата и обврските на Републиката, општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје во домувањето, инспекцискиот и управниот надзор и други прашања од областа на домувањето¹³. Овој Закон е посебно важен за граѓаните, затоа што прецизно го регулира начинот на управување на станбените згради и воспоставува права и обврски за сопствениците на посебните делови; односите помеѓу сопствениците во една станбена зграда, како и сопствениците и трети лица; ги утврдува правата и обврските на Заедницата на сопственици; ги утврдува правата и обврските на лиценцираните управители на згради и предвидува санкции за непочитување на законските одредби.

Прашањата од областа на домувањето на локално ниво се дел од надлежностите на поголем број институции. Според надлежностите и одговорностите во единицата на локалната самоуправа, советот и градоначалникот¹⁴ се основните органи на општините. Локалната самоуправа е директно надлежна за локалниот економски и урбан развој на Општината. Повеќе за надлежностите на Општината во Прилог 1.

Домувањето на Ромите е определено како еден од секторските приоритети на нашата држава. Во рамките на Декадата на Ромите се подготвени национални акциски планови за домување, кои во некои општини се преточени во Локални акциски планови за домување усвоени од советот на Општината. Најчесто овие планови се насочени кон подобрување на состојбата на Ромите преку легализација на диво изградените објекти во ромските населби и подобрување на инфраструктурните услови за живот во населбите.

13 <http://www.domuvanje.org.mk/03.php> (последен пат посетена октомври 2016).

14 „Службен весник на Република Македонија“, бр. 5/2002, Закон за локална самоуправа.

4. Домувањето во Општина Штип

Според пописот од 2002 година, во Република Македонија живеат 53.879 Роми¹⁵ (односно 2,66 % од вкупното население). Според процените на Заводот за статистика од 31.12.2015 година, вкупното население во Република Македонија брои 2.071.278 жители¹⁶, од кои 54.871 се Роми.

Во Општина Штип живеат 47.798 жители, од кои, според последниот попис, 2.195 се Роми, додека претставниците на ромската заедница велат дека бројот на Ромите е поголем. Советот на Општина Штип има усвоено документи кои се однесуваат на потребите и проблемите на Ромите, а еден од позначајните е Локалниот акционен план за имплементација на Декадата на Ромите во Штип за областите образование и домување во периодот 2012 – 2015 година.¹⁷ Овој акционен план ги согледува проблемите и потребите на ромското население во однос на домувањето и предвидува изградба на улична инфраструктура, надградба на водоводна мрежа, како и урбанизација или дислокација на супстандардните домови.

Еден од најголемите проблеми на Ромите во Штип, и воопшто во целата држава, е невработеноста. Таа директно влијае врз условите за живот на Ромите, вклучувајќи го и домувањето. Неможноста да се оствари приход за живот го оневозможува понатамошниот развој на поединецот, семејството и заедницата. Од последните податоци за невработеноста во Штип, според Агенцијата за вработување, до 31.12.2016 година, регистрирани се вкупно 2.063 невработени; од нив 258 се невработени Роми, од кои 133 се жени. (Види табела 2 и 3 за приказ на степенот на образование на невработените Роми во Општина Штип и нивната возрастна структура).

15 <http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaIX.pdf>.

16 <http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=2>.

17 Локален акционен план за имплементација на Декадата на Ромите во Штип за областите образование и домување во периодот 2012 – 2015 год., стр. 4., Општина Штип, 2012 година.

Табела 2. Степен на образование кај невработените Роми во Општина Штип¹⁸ стратегија 2011 – 2015¹⁸.

Општина	Вкупно невработени Роми		Без образование и со основно образование		Непотполно средно образование		Завршено средно образование		Више образование		Високо образование	
	се	Жени	се	Жени	се	Жени	се	Жени	се	Жени	се	Жени
Штип	258	133	242	125	6	0	7	7	0	0	3	1

Табела 3. Возрасна структура кај невработените Роми во Општина Штип¹⁹

Општина	15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60 г. и повеќе	
	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.	се	Ж.
Штип	11	3	31	15	23	16	23	15	32	18	36	16	35	15	27	17	29	14	11	4

Ако се земе предвид дека 4,5 % од населението во Општина Штип се Роми, а 10 % од пријавени невработени во Агенцијата за вработување на Република Македонија (ABPM) се Роми, може да се заклучи дека невработеноста меѓу ромската популација е многу поголема во однос на другите. Еден дел од невработените Роми не се пријавуваат во локалните центри за вработување.

Кога станува збор за искористеност на мерките за вработување од страна на ромската популација, според податоците од ABPM, во Штип во 2016 за некоја од мерките за вработување од Оперативниот план на ABPM аплицирале 56 невработени Роми, а договори за искористување на мерките за вработување се склучени со 37 од нив. Исто така, впечаток е дека социјалната помош ја сметаат за сигурен извор на финансии, па поради грижата да не се изгуби оваа бенефиција, интересот за мерките е слаб.

18 Податоци добиени од Агенцијата за вработување на Република Македонија преку барање за пристап до информации од јавен карактер.

19 Податоци добиени од Агенцијата за вработување на Република Македонија преку барање за пристап до информации од јавен карактер.

Најголемиот дел од ромското население во Општина Штип живее на улиците „Радански Пат“, „Косовска“, „Сутјеска“, „Дузлачки Рид“ и „Широк Дол“, во непланско изградени објекти, со непрописна инфраструктура, со нерешени пристапи, отворени атмосферски канали, несоодветна водоводна и канализациона мрежа, неквалитетно енергетско напојување, недоволен број на телефонски приклучоци и непокриеност со улично осветлување.

Локалната самоуправа на Општина Штип во своето досегашно работење преземала низа мерки за подобрување на условите за домување и урбан развој на т.н. ромски маала, но овие напори се недоволни. Главните промени во областа на домувањето се направени во делна инфраструктурните решенија – асфалтирање на улици, обезбедување на канализација, водовод и улично осветлување, како и за подобрување на условите во основното училиште во населбата.

Легализацијата на бесправно изградените објекти е едно од клучните прашања за домувањето на Ромите. Само во рамките на проектот Легализација на домувањето кај Ромите, спроведуван од „Хабитат Македонија“, од Штип апликација за заем за легализација на домот поднеле 178 семејства, а одобрение за заемот добиле 170.

Ромските граѓански организации кои се наоѓаат во Општина Штип имаат голема улога во подобрување на квалитетот на живеење на Ромите. Една од тие организации е и здружението на граѓани „Черења“, кое работи за подобрување на условите за живот на Ромите во Штип преку застапување на нивните права и интереси и јакнење на капацитетите на локалното население. Исто така, здружението „Черења“ се има активно вклучено во спроведувањето на Декадата на Ромите на локално ниво, преку самостојни програми и иницијативи, но и преку вмрежување со други организации. Најголем напредок во однос на Декадата на Ромите во Штип има во секторот образование, а потоа следуваат и секторите здравство, вработување и домување. Здружението „Черења“ го препознава домувањето како најгорлив проблем на Ромите во Општина Штип и своите идни активности ќе ги насочи кон актуализација токму на овој проблем, следејќи ги најдобрите практики од земјата и регионот. Освен тоа, Мултикултурниот центар кој работи во склоп на оваа организација, служи како платформа за интеграција на Ромите во општеството и за развој на соживот меѓу заедниците.

Секторот за урбанизам и уредување на градежно земјиште, комунални работи и заштита на животната средина, кој работи во рамките на општинската администрација, е надлежен за прашања од областа на домувањето. Во рамките на овој Сектор

работат: Одделението за урбанизам, градежништво, станбени работи и заштита на животната средина, Одделението за комунални дејности и Одделението за уредување на градежно земјиште, регулација и геодетски работи.²⁰

Покрај погоре наведените институции кои имаат одредени општи и конкретни одговорности за прашањата поврзани со домувањето, важна е соработката со подрачната единица на Агенцијата за катастар на недвижности на Република Македонија.

Со оглед на долгогодишната негрижа, а имајќи го предвид и неконтролираниот раст и развој на т.н. ромски населби, конкретно во Општина Штип е потребно понатамошно континуирано ангажирање за подобрување на условите на домување, пред сè во асфалтирањето на улиците, легализација на домовите, поставување улично осветлување, обезбедување простор за одмор и рекреација, како и изградба на паркови.

---

20 <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/administracija/3191-organizaciona-shema>.

5. Методологија за подготовка на Почетната студија

Почетната студија за состојбата на домувањето на Ромите во Општина Штип, во суштина, е партиципативна анализа, подготвена преку анкета на 336 жители на т.н. ромски населби во Штип, полуструктурирани интервјуа со претставници на локалната самоуправа и подрачните единици на релевантните министерства и претставници на граѓанскиот сектор, консултации со локалната лидерска група (формирана во рамките на овој проект), придонес на поединци и анагажирани лица во здружението на граѓани „Черења“, користење на податоци, мислења и анализи од објавени документи и друго.

За успешна подготовка на Почетната студија од големо значење е успешната соработка со здружението „Черења“, кое работеше на имплементација на проектот, како и со локалната самоуправа на Општина Штип.

Од посебно значење за подготовката на оваа студија е ангажирањето на претставници на ромската заедница во спроведување на анкетата. Имено, членовите на локалната лидерска група, по претходно спроведена обука, беа, всушност, анкетарите кои ги посетуваа домовете на своите сограѓани и преку разговор со нив го пополнуваа прашалникот. На овој начин се придонесе кон развивање на поголемо ниво на знаења за домувањето, особено кај членовите на локалната лидерска група. Се очекува дека тие и понатаму ќе продолжат со своите заложби т.н. ромски населби да ги направат достоинствено место за живеење, со потенцијал за развој на секој поединец и на целата заедница. Анкетата меѓу населението се спроведе во месец август 2016 година и беше координирана од здружението на граѓани „Черења“ и од проектниот менаџер. Прашалникот беше поделен во три дела. Првиот дел опфаќаше општи податоци, вториот дел ја опфати состојбата на домот, а третиот дел го опфати непосредното опкружување во локалната средина.

Во прашалникот беа опфатени следниве варијабли:

- број и состав на домаќинствата,
- степен на образование,
- социо-економска состојба на домаќинствата,
- инфраструктурни услови во непосредното опкружување.

Од анкетираниите, 40 % се жени, а 60 % се мажи. Односно, анкетирани се 15,31 % од вкупното ромско население во

Општина Штип. Истражувањето беше партиципативно и првичните наоди беа презентирани пред локалните лидерски групи и вклучените претставници од локалната самоуправа, па нивните забелешки и коментари се вклучени во препораките.

Целиот процес на спроведување на истражувањето се одвиваше во повеќе фази.

5.1. Консултативни средби

Средби со претставници од локалната самоуправа

Беа остварени три средби со претставник за односи со граѓаните од маргинализираните групи од локалната самоуправа во Општината Штип. Средбите се водеа по принципот на семиструктурирани интервјуа.

Првата средба беше пред почетокот на сите активности, и тоа за собирање на информации за активностите и документите на Општината поврзани со ромската популација и ромските населби, а секако и за плановите на Општината кои се однесуваат на ромската популација и населбата во која живее ромското население.

Втората средба беше пред реализацијата на прашалникот, за утврдување на состојбата со процесот на легализација и соработката на Општината со граѓанските организации.

Третата средба се одржа по реализацијата на прашалникот и неговата обработка. На оваа средба се добија податоци и одговори поврзани со интересите на граѓаните произлезени од анализата на прашалникот, а кои се неопходни за подготовка на анализата.

Средби со ЛЛГ (локална лидерска група)

Локалната лидерска група работеше на реализација на прашалникот. Со неа беа остварени 3 средби:

Првата средба за запознавање со групата, добивање на општ впечаток за нејзината посветеност и информации за теренот каде што ќе се реализира прашалникот.

Втората средба пред почетокот на реализацијата на прашалникот, за да се изврши обука за тоа како треба да се спроведе анкетаирањето.

Третата средба по реализацијата на прашалникот за да се добијат информации од членовите на ЛЛГ за тоа како течело спроведувањето, каков бил одзивот на населението, за проблеми

и коментари при спроведување на анкетата.

Локалната лидерска група е неформално тело во ромската заедница кое учествува во процесот на идентификација на локалните приоритети од областа домување и се залага за интеграција на Ромите во развојните стратегии на национално и локално ниво, преку нивно обучување, теренско истражување и застапување на потребите пред локалната самоуправа, односно донесувачите на одлуки.

Локалната лидерска група претставува врска помеѓу процесите на планирање на локално и национално ниво во насока на остварување на правата за домување на Ромите и сеопфатна борба против сиромаштијата.

Локалната лидерска група соработува директно со именуваните претставници од ЕЛС преку нивно вклучување во работилници и средби, а со цел водење на конструктивна дискусија за потенцијалните решенија и надминување на проблемите со кои се соочува ромската заедница.

При формирањето на локалната лидерска група се имаа предвид три клучни критериуми, за рамномерна застапеност на род, возраст и место на живеење. Идентификуваните лица се активни и препознатливи во ромската заедница во Штип, односно имаат претходно искуство во слични активности реализирани од здружение на граѓани „Черења“.

Средби со локалното население и претставници на граѓанските организации

Реализирани се средби со локалното население, на кои се спроведени интервјуа за добивање на информации кои беа слични со анкетниот прашалник, но секако и за други прашања со цел да се добијат информации со кои би се направила и споредба на резултатите од анкетата и интервјуата и би се дефинирале наодите.

Се одржаа средби со претставници на граѓанската организација „Черења“, кои придонесоа за собирање на информации за утврдување на состојбата на ромската заедница во Општината, за ангажманот на граѓанските организации за подобрување на условите за живот, се спроведе презентација на искуствата од соработката со локалната самоуправа и со други јавни институции.

5.2. Анализа на документи

Се направи анализа на правни документи донесени од Собранието и Владата на РМ, а секако и на локалните документи кои ги има донесено Советот на Општината. Анализирани се следните документи: Стратегија за Ромите на Република Македонија 2005 – 2015; Стратегија за домување на Република Македонија 2007 – 2012; Акциски план за имплементација на Стратегијата за домување 2007 – 2012; Национални акциони планови за: образование; здравство; вработување (2005 – 2015); Локални акциони планови за домување; Локален акционен план за вработување на Роми 2012 – 2015; Локален акционен план за здравјето на Ромите; Закони за: домување; социјална заштита; финансирање на единиците на локалната самоуправа: постапување со бесправно изградени објекти; субвенционирање на станбен кредит; територијална организација.

5.3. Анкета

Прашалникот го подготви проектниот тим на „Хабитат Македонија“ и „РОМА С.О.С“ во соработка со тимот ангажиран за подготовка на Почетната студија, а според потребите на проектот. Прашалникот се подготви и реализира по првите средби со ЕЛС и ЛЛГ.

Истражувањето е спроведено со теренска анкета – интервјуа „лице в лице“ во домаќинства во Штип, каде што живее ромско население во населбите „Черења“ и „Цар Самоил“, во месец август 2016 година, на примерок од 336 испитаници, од страна на обучени лица од локалната лидерска група. Истражувањето беше извршено на пригоден примерок, ако се има предвид фактот дека беа опфатени само ромски домаќинства.²¹

Прашалникот за утврдување на условите за домување е составен од три дела и содржи 43 прашања. Првиот дел се состои од 6 прашања кои се однесуваат на демографски податоци за испитаникот (возраст, пол, образование, место на живеење).

21 За потребите на оваа анализа, за поимот домаќинство користена е дефиницијата утврдена од Државниот завод за статистика на Република Македонија: Домаќинство е секоја семејна или друга заедница на лица што ќе изјават дека живеат заедно и дека заеднички ги трошат своите приходи за обезбедување на основните животни потреби (домување, исхрана и др.), без оглед на тоа дали сите членови постојано се наоѓаат во местото каде што е населено домаќинството или некој од нив определено време престојува во друго населено место, односно во странска држава, заради работа, школување или од други причини, при што престојот во странската држава не е подолг од 1 година.

Вториот дел се состои од 25 прашања, кои се однесуваат на условите на домовите на испитаникот и се анализираат социоекономската положба на семејството, физичката состојба на живеалиштето (број на простории, прозорци и сл.), пристап до услуги како што се водовод, канализација и собирање на смет, пристап до електрична енергија. Третиот дел од прашалникот се состои од 12 прашања кои се однесуваат на условите за живот во самата заедница. Овие прашања ја анализираат состојбата на патиштата, пристапноста до институциите, зелените површини, како и потенцијалните закани во местото на живеење во однос на домувањето. Вкупно 336 прашалници беа рамноправно распоредени во сите делови каде што живее ромско население („Черенџа“ и „Цар Самоил“) за да се добие реална слика за состојбата во локалната средина каде што живее ромското население.

Пред да се реализира прашалникот, беше направено пилот-тестирање за да се провери колку е применлив. Односно да се провери колку се јасни прашањата, какво е мислењето на граѓаните за него и колку време е потребно за негово спроведување. Пилот-тестирањето го вршеа лица од локалната лидерска група.

Анализа на прашалникот

Анализата на прашалникот и внесувањето на податоците во базата ги направи тимот ангажиран за подготовка на анализата. Тимот ги анализираше само основните одговори во прашалникот не правејќи вкрстувања или споредувања, односно не утврдуваше зависности на едните со другите. Анализата, всушност, е само пресек на добиените податоци без дополнителна статистичка обработка. Процентуалното претставување на податоците е прикажано во 21 графикон.

Подготовка на Почетната студија

Подготовката на Почетната студија, всушност, ги вклучува сите претходни чекори. Но самото пишување на Почетната студија претставува описна состојбата на Општината, и тоа изразена преку опис на населбата – заедницата, население во Општината, етничка карта, вработеност, образование, па споредбено со информациите за националното ниво и секако одделно за ромската популација, опис на земјиштето и инфраструктурата во Општината и населбите, карактеристики на домовите. Почетната студија ги содржи и резултатите од реализираниот прашалник, а на крајот има заклучоци и препораки.

5.4. Презентација на Почетната студија за домување и урбан развој кај Ромите во Општина Штип

На оваа средба присуствуваа претставници на организациите кои го спроведуваат проектот, „Хабитат Македонија“ и „Черења“, локалната лидерска група која го спроведуваше прашалникот, претставници на Центарот за граѓанска иницијатива кои ја подготвуваа анализата и претставници на ЕЛС Штип. Беше презентирана анализата и се водеше дискусија по неа. Оваа средба заврши со низа препораки до надлежните институции.

6. Наоди од истражувањето

6.1. Структура на анкетираниите

За условите во домовите и локалната средина беше реализиран прашалник со група од 336 Роми, од целата територија каде што живее ромското население, со просечна старост од 37 години.

Поголемиот дел од сите анкетирани, и тоа 60 % се мажи, а 40 % се жени.

Што се однесува до статусот на анкетираниите, 54 % се невработени, 17 % се корисници на социјална помош, 20 % се вработени, 7 % се пензионери и 2 % се сè уште во процесот на оформување на образованието.

Според образованието, 45 % се без образование или се со незавршено основно образование, 41 % со основно образование, 12 % со средно образование и 2 % со високо образование.

Според статусот и образованието на анкетираниите, станува збор за поголема група со ниско образование или без образование, корисници на социјална помош и невработени.

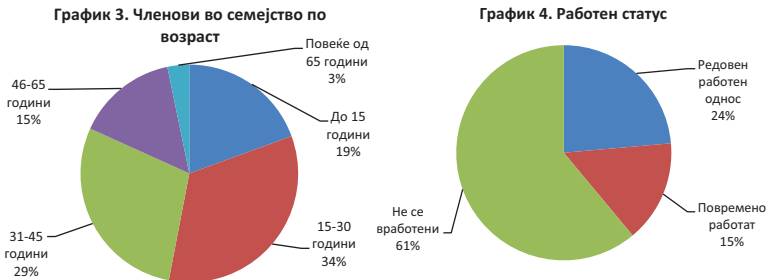
Според бројот на членови на семејствата, просекот кај ромското население во Штип е петчлено семејство, а според анкетираниите, побројни се семејствата во местото „Цар Самоил“.

За составот на семејството на анкетираниите, резултатите покажуваат дека 79 % се семејства кои ги сочинуваат родители и деца, 17 % се членови на проширено семејство, односно семејства во кои покрај родителите и децата има уште баба, дедо,

чичковци, тетки и слично, 3 % се самохрани родители, 1 % се повеќе семејства кои живеат заедно. Овие резултати зборуваат дека има самостојност на ромските семејства во Штип, односно дека има традиција и начин на живеење во кој родителите живеат сами со своите деца и сами ја имаат одговорноста за нивното одгледување и воспитување.

Најбројни во семејствата, со 34 %, се на возраст од 15 до 30 години, потоа 29 % се на возраст од 31 до 45 години, 19 % се на возраст до 15 години, 15 % се на возраст од 46 до 65 години и 3 % имаат повеќе од 65 години.

Во семејствата од работоспособните членови не се вработени 61 %, 15 % работат повремено, а во редовен работен однос се 24 %.

Од анкетираните 50 % економската состојба на своето семејство ја оценуваат како лоша, 28 % како просечна, 21 % како добра, а 1 % како одлична.

6.2. Состојбата со домовите

Прашањата од вториот дел на прашалникот имаа намена да ја утврдат состојбата во домот од финансиски аспект, условите во кои се живее и слично.

Приходи во семејството

На 27 % од анкетираните ромски семејства приходите им се до 3.000 денари месечно, на 19 % од 3.000 до 6.000 денари, на 14 % од 6.000 до 12.000 денари, а на 15 % од 12.000 до 15.000 денари, на 11 % се меѓу 15.000-30.000 денари и 2 % имаат над 30.000 денари.

График 5. Месечни приходи во
домаќинствата

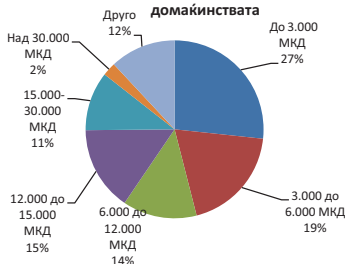
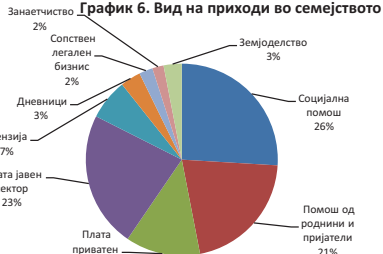

График 6. Вид на приходи во семејството

Видот на приходите во анкетираните семејства е 26 % од социјална помош, 23 % од плата од јавниот сектор, 7 % пензии, 13 % плата од приватниот сектор, 3 % дневници, 2 % сопствен легален бизнис, 3 % земјоделство, 2 % од занаемство и 21 % помош од роднини и пријатели.

Овие бројки ни откриваат дека месечните приходи кај ромските семејства се различни, односно дека има семејства со приход до 3.000 денари, но и со повеќе од 30.000 денари. Шареноликоста ја имаме и кај видот на примања. Една четвртина се со социјална помош како примања, но исто така една четвртина имаат примања од јавниот сектор. Она што е добро кај оваа група е присуството на различни приходи, не само социјална помош и јавен сектор туку и сопствен легален бизнис, приватен сектор, земјоделство и друго. Помошта од роднини и пријатели е евидентна кај анкетираните. Од една страна, ова упатува на тоа дека на дел од семејствата им недостигаат средства, па мора да добиваат помош од своите најблиски, а од друга страна е показател за поддршката, соживотот, високите вредности за семејството и фамилијата.

Традиционален начин на мажите Роми во Штип за обезбедување на финансиски средства се физичките работи, пред сè работата со дрва и земјоделските сезонски работи, иако во последно време има тенденции на промени, а жените примањата најчесто ги обезбедуваат работејки во конфекциите или со сезонска земјоделска работа.

Вид на живеалишта

Поголем дел од анкетираните, 90 %, како свое живеалиште имаат кука, а 10 % живеат во барака. Во овој дел од градот не само ромското население туку и останатото население живее во куќи.

График 7. Сопственоста на домот

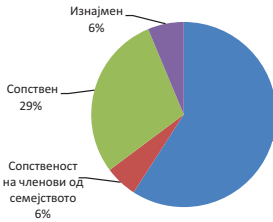
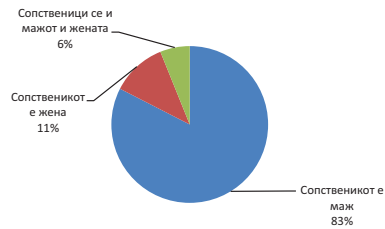

График 7.1 Диференцијација по род

Што се однесува до сопственоста на домот, кај поголемиот дел 83 % сопственик е мажот, на 11 % сопственик е жената, а само на 6 % сопственици се мажот и жената заедно. Кај 59 % сопственици на куќата се родителите, кај 6 % сопственици се членови на семејството, 6 % живеат во изнајмен стан, а 29 % живеат во сопствен дом. Овие податоци говорат дека во ромската заедница во Штип сè уште, според традицијата, сопственици се мажите или нивните родители. Но она што е пак позитивно во оваа слика е дека повеќе од 88 % живеат во сопствени домови. Но во какви домови живеат?

Скоро половина од анкетираниите живеат во домови големи околу педесет квадрати, кои најчесто се со две или три простории. Додека дваесетина проценти живеат во домови кои се големи до четириесет метри квадратни, а приближно толку живеат во домови големи помеѓу шеесет и сто метри квадратни. Сепак, 12 % од граѓаните живеат во домови поголеми од 100 метри квадратни. Овие информации упатуваат дека ромската заедница просечно живее во двособни или трособни сопствени домови големи по педесетина квадрати.

График 8. Број на простории во домот

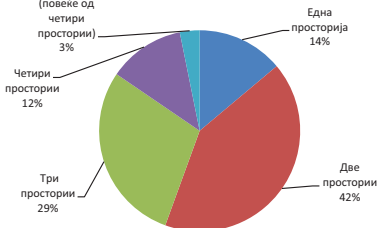

График 9. Големина на живеалиште

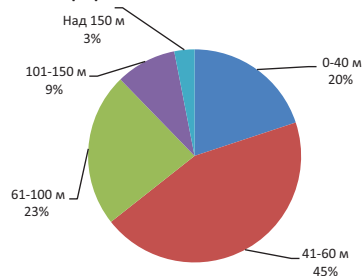
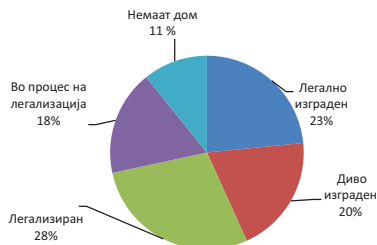

График 10. Статус на домот

Од анкетираниите 23 % живеат во легално изграден објект, 28 % ги легализирале диво изградените објекти, на 18 % им се во процес на легализација, на 20 % им се диво изградени, а 11 % немаат дом.

Тоалетот, бањата и кујната се простории кои, за жал, сè уште ги нема во секој дом во оваа заедница, или

пак се надвор од куќата или бараката во издвоена просторија.

Во домовите на анкетираниите во 59 % имаат тоалети во својата куќа, на 34 % тоалетот им се наоѓа во дворот, а 7 % од анкетираниите одговориле дека немаат свој тоалет. Што се однесува до бања, 64 % имаат во сопствената куќа, 31 % имаат надвор од куќата, а 15 % немаат бања. Кујната на 54 % од анкетираниите им е наедно и дневна соба, на 31 % им е посебна просторија, а кујна немаат 15 %.

Покрај тоалетот, бањата и кујната, и бројот на прозорци не е ист, односно ги нема во сите простории во домовите на анкетираниите. Имено, 73 % имаат прозорец во сите простории, а 2 % немаат никаде.

График 11. Тоалет

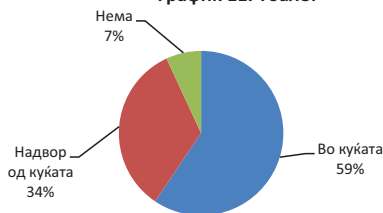
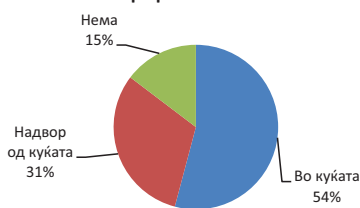

График 12. Бања

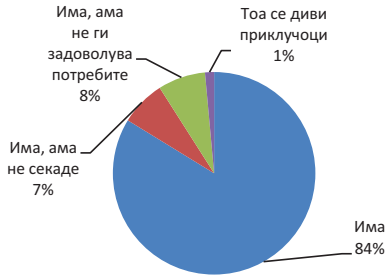
Какви се условите во домовите со канализација, водовод и електрична енергија? Општиот впечаток на населението е дека се добри, но еве ги резултатите и од спроведениот прашалник.

Водовод и канализација

Од локалната самоуправа информираа дека овој дел од градот целосно е покриен со водоводна и канализациона мрежа.

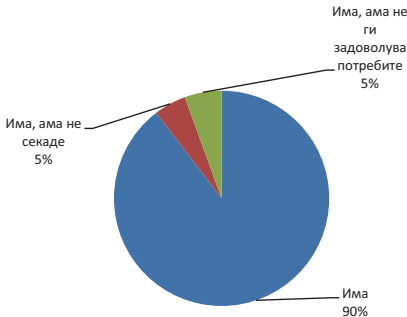
Информираа дека во тој дел на градот, „Черења“, има и резервоар и станица кои придонесуваат граѓаните постојано да имаат вода за пиење.

График 13. Приклучок на канализациона мрежа

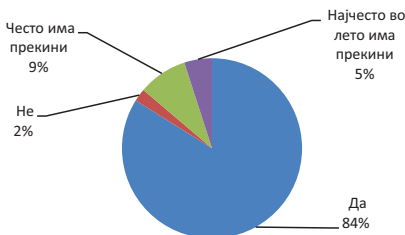
има канализациона мрежа, а останатите одговориле дека имаат проблеми со истата.

График 14. Приклучок на водоводна мрежа

дека останатите сметаат дека има, ама не секаде, или дека не ги задоволува потребите на локалната средина.

График 15. Редовно снабдување со вода за пиење

Она што го привлекува вниманието во одговорите на анкетата во овој дел е дека граѓаните за одредени услови, на пример, за водовод и канализација, одговориле дека го имаат повеќе дома отколку во локалната средина, што е малку контрадикторно.

Според анкетата, во 84 % од локалната средина

Од анкетираниите 98 % одговориле дека имаат канализациона мрежа, и тоа: 89 % граѓани одговориле дека имаат канализациона мрежа во својот дом, 2 % дека немаат, а 9 % дека канализациона мрежа имаат само до тоалетот во својот двор.

Според анкетираниите, 90 %, велат дека вода има во локалната средина, до-

што се однесува до водоводната мрежа во домовите, 92 % ја имаат, 1 % ја немаат, а останатите ја немаат секаде туку ја имаат или само во дворот, или само во кујната, или само во тоалетот.

За редовноста во снабдувањето со вода за

пиење 84 % одговориле дека ја имаат редовно, 2 % дека ја немаат редовно, а другите 14 % дека имаат прекини при снабдувањето.

Според информациите од локалната самоуправа, редовното снабдување со вода е стопроцентно.

Електрична енергија

Од анкетираниите 89 % велат дека во локалната средина има електрична енергија, 1 % дека нема, а останатите 10 % дека има, ама не секаде или не ги задоволува потребите.

Што се однесува до индивидуалното снабдување со електрична енергија, 93 % од анкетираниите граѓани кажале дека имаат електрична енергија во својот дом, 2 % дека немаат, а другите дека имаат само во дворот или не се изјасниле.

Според информациите од локалната самоуправа и од средби со граѓаните, речиси целиот реон е покриен со електрична енергија. Забелешките се дека во одреден дел електричната енергија била послаба, а најпроблематичен бил делот над „Черења“, каде што има најмногу диви градби без потребна инфраструктура.

Анкетата потврдува дека достапноста и употребата на водоводната, канализационата и електричната мрежа во делот на Штип во кој живее ромското население е на високо ниво. Исто така, во овој дел на Штип нема издвојување на одредено маало, улица или дел кој е во полоша состојба од другиот. Барем според анкетата, условите и достапноста на вода, канализација и електрична енергија, се исти насекаде исти.

Употребата на различниите куќни апарати во домаќинствата, како што се машина за перење алишта, фрижидер, шпорет, бојлер, телевизор и правосмукалка, е скоро иста. Сите се употребуваат речиси исто; најупотребуван електричен апарат во домовите на ромската заедница во Штип е телевизорот, а најмалку електричниот шпорет и бојлерот за затоплување вода.

График 16. Приклучок на електрична енергија

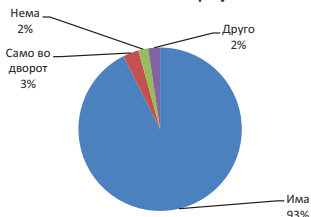
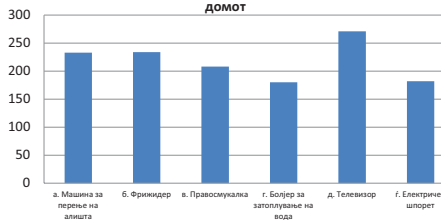

График 17. Електрични апарати кои се користат во
домот

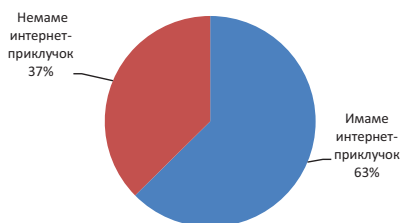

Што се однесува до греењето, тоа во домовите на анкетираниите се врши индивидуално, а најголем процент од нив 53 % се греат на тврдо гориво, дрва, кумур, пелети, додека останатите на електрична енергија и плин.

Во Штип, како и во другите градови во Македонија со исклучок на Скопје, греењето е индивидуално и поголем дел од граѓаните се греат на дрва. Истото се однесува и на ромската заедница во Штип.

Интернет

График 18. Интернет

Денес Интернет во светот најмногу се користи за комуникација, информирање, а сè почесто и за купување, плаќање, едуцирање и слично. Шеесетина проценти од анкетираниите имаат и користат Интернет, триесетина проценти немаат, не користат или немаат вештини да го користат, а 9 % го користат малку.

Овие бројки укажуваат дека во овој дел на Штип Интернет е достапен и дека бројката на тие кои го користат не е мала; се претпоставува дека повеќе го користи помладата популација.

Под и мебел

Во врска со подовите во куќите на анкетираниите Роми, 10 % од нив имаат земјен под, 37 % од нив имаат цементен под, 29 % ламинат и 24 % паркет. Доволно мебел во домот имаат 83 %, 16 % немаат доволно мебел во својот дом, а 1 % имаат и отповеќе мебел.

Како најчести проблеми во делот на инфраструктурата на домот се наведени влагата во просториите – кај 25 %, протекувањето од покривот се јавува како проблем кај 22 %, тесниот простор за живеење кај 20 %, а немаат проблем 25 % од граѓаните.

Половината од анкетираниите сметаат дека има потреба од реновирање на домот во кој живеат, а другата половина дека условите им се добри и нема потреби од зафати за подобрување на условите во домот. Само 25 % од нив информираа дека досега извршиле реновирање во својот дом, а 75 % тоа никогаш

не го направиле. Само 12 % од граѓаните при реновирањето користеле кредит, а од тие што не користеле 42 % не сакале да земат, 52 % не биле вработени и не можеле да аплицираат, а 6 % аплицирале и не им одобриле. Овие информации укажуваат дека кај жителите на овој дел на Штип нема традиција на реновирање на домовите, а кај поголем дел од нив кредитот не се користи како начин за обезбедување на средства за уредување на домот или за негово купување.

6.3. Условите во локалната средина

Условите за домување, покрај условите во домот, ги сочинуваат и условите во непосредната околина, односно во локалната средина. Бидејќи непосредната околина и опкружувањето на домот е во директна надлежност на локалната самоуправа, одговорите на прашалниците ќе ги вкрстуваме со изјавите на интервјуираните претставници од локалната самоуправа.

График 19. Улично осветлување

Скоро 60 % од анкетираниите граѓани мислат дека во локалната средина има добро или одлично осветлување, а останатите сметаат дека е лошо и го нема.

Според одговорните, уличното осветлување во овој дел на градот било поставено секаде каде што имало услови за тоа. Во делот каде што има незадоволство немало услови

за поставување на електрично осветлување, но моментално се работело за нивно обезбедување.

Што се однесува до улиците и нивната инфраструктура, 17 % сметаат дека се по урбанистички план, 11 % дека се диви, 33 % дека се асфалтирани, 10 % тампонирани, 26 % дека се земјени, а 3 % сметаат дека нема улица во нивната локална средина.

Според надлежните, сите главни улици во овој дел на градот биле асфалтирани, а кај помалите најчесто имало проблеми за асфалтирање како што се големината – односно ширината на улицата, поставеноста на инфраструктурата и слично. За ваквите улици како привремено решение се цементираве одредени мали улици, во што учествувала и Општината и локалното население.

За одбележување е дека во последните години асфалти-

рањето и уредувањето на улиците било поголемо и дека за него покажале иницијатива локалното население и локалните граѓански организации.

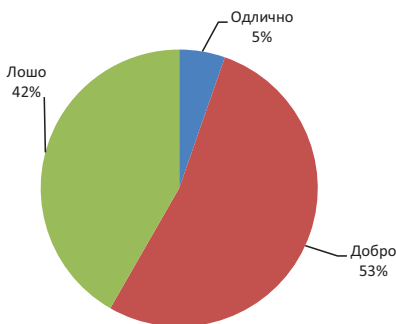
Околу 40 % од граѓаните ги оценуваат парковите во овој дел од Штип како одлични или добри, исто толку велат дека ги нема или се лоши, а останатите сметаат дека нема доволно зелени површини и паркови.

Бројот на паркови и зелени површини во овој дел на градот бил условен од збиеноста на куќите и непланските градби, а секако и од интересот на локалното население.

Од населението кое живее во овој регион и кое беше опфатено со овој прашалник, триесетина проценти не се задоволни од собирањето на сметот, останатите се задоволни и информираа дека сметот се собира еднаш, а некаде и неколкупати седмично, дека граѓаните користат семејни канти за отпадоци и колективни контејнери.

Собирањето на сметот го организира јавно комунално претпријатие. Службите за собирање по улиците поминуваат еднаш седмично, организирано секогаш во ист ден на улицата за да има организација од страна на граѓаните. Според условите на теренот, собирањето се врши во различни садови. Еден дел се собира во контејнери, а друг во семејни канти.

График 20. Хигиена на улиците

Што се однесува до хигиената на улиците, повеќе од половина од анкетираниите граѓани во овој дел 53 % велат дека е добра, 5 % одлична, а 42 % не се задоволни од хигиената на улиците и парковите. Инаку, хигиената на улиците најчесто е одговорност на граѓаните кои живеат на улицата, особено на населбите кои се на краевите од градот. Службите на јавното комунално

претпријатие ја одржуваат хигиената на главните сообраќајници во градот.

Во делот во кој живее ромската заедница во Штип има основно училиште, здравствена амбуланта, градинка, а во близина се наоѓа и средно училиште. На прашањето кои од здравствените услуги се нудат во вашето место на живеење, скоро 56 % од анкетираниите одговориле општ лекар, 24 %

стоматолог, 20 % гинеколог и патронажна служба.

Како места за рекреација и одмор кои ги има во локалната средина и кои најчесто ги користи локалното население се наведени спортски објекти 45 %, парк 19 %, интернет-кафе 19 %, културен центар 12 %, кино и други објекти 5 %.

За тоа колку им се оддалечени објектите во околината, во прашалникот на граѓаните опциите им беа дадени и во километри и во минути.

Еве како анкетираниите ја оценуваат оддалеченоста на образовните и здравствените институции. На 40 % училиштето им е оддалечено на 10-30 минути, односно не повеќе од 5 километри, на 36 % до 10 минути, а на 24 % на повеќе од 30 минути далечина од домот.

Здравствените установи на речиси половина од анкетираниите 46 % им се на растојание од 10 до 30 минути, на 21 % до 10 минути, над 5 километри им се оддалечени на 25 %, а 8 % немаат амбуланта во својата близина.

На прашањето како ги оценувате условите за живеење во поглед на инфраструктурата, 45 % од анкетираниите велат дека живеат сиромашно, 48 % сметаат дека нивниот живот е во рамките на добро и просечно, а 7 % сметаат дека е во рамките на недоволно.

Како објекти кои ја загрозуваат безбедноста на населението, граѓаните во овој дел ги доживуваат незаградениот пат и незаградениот канал.

Граѓаните од овој дел на Штип во делот на безбедноста сакаат да им се помогне пред сè во делот на оградување на патот и каналот. Најголем проблем на заедницата е обезбедувањето нови вработувања. Потоа да се доасфалтираат улиците во населбата, да се подобри осветлувањето и да се изградат нови паркови.

Општина Штип работела на решавање на идентификуваните проблеми. Тоа се правело со индустриската зона, која донела нови работни места. Секоја година во годишната програма се вметнувале улици за асфалтирање, поставување на осветлување, изградба на паркови и спортски терени.

Согледувањата за состојбата со домувањето и урбанизацијата на ромските маала во општина Штип од членовите

на заедницата, претставниците од локалната самоуправа и партнерите на проектот, се сумирани во заклучоците и препораките кои се дел од оваа Почетна студија.

7. Заклучоци

1. Просечното ромско семејство во Општина Штип има во просек по 5 члена, кои живеат во домаќинство составено од родители и деца. Станува збор за млада популација, главно невработени лица со низок степен на образование или без оформено основно образование 46 %. Најголем број од ромските семејства во Штип живеат со месечни приходи помали од 6.000 денари. Приходите главно доаѓаат од социјална помош, или помош од роднини и пријатели. Значителен е и процентот на семејства кои остваруваат приходи од плата 36 %, од јавниот сектор 23 % и од приватниот сектор 13 %.
2. Висок процент на Ромите во Општина Штип поседуваат сопствен дом, кој е главно во сопственост на машките членови во семејството (сопруг или родител). Значителен број на домови 12 % се поголеми од 100 м², а речиси 70 % од домовите се легализирани или се во постапка за легализација. Сè уште е голем бројот на семејства кои немаат тоалет и бања во состав на домот, а еден од поголемите проблеми кој го загрозува здравјето е влагата.
3. Речиси сите домови се приклучени на водоводната, канализационата и електричната мрежа и ги поседуваат основните апарати за домаќинство. Во одделни делови на т.н. ромски населби електричната мрежа е со послаб напон.
4. Ромските населби во Општина Штип се карактеризираат со густо распоредени куќи, со мали зелени површини и немање доволно места за одмор и рекреација. Улиците се главно тампонирани, со висок процент на асфалтирани делови, додека комуналните услуги се на задоволително ниво. Достапноста до основните здравствени услуги е добра, но образовните институции се оддалечени и нема обезбеден превоз за учениците.
5. Еден дел од т.н. ромски маала не се вклучени во деталните урбанистички планови, што го оневозможува планскиот урбан развој на населбата.
6. Легализацијата во населбата „Черења“ е започната и, според истражувањето, потребно е оваа процедура да се комплетира за околу 500 домови.
7. Граѓаните од населбата „Черења“ сметаат дека нивната безбедност значително би се зголемила доколку се

најде решение за незаградениот канал и незаградениот пат. Имено, 22 % од испитаниците сметаат дека незаградениот канал е закана за безбедноста, а 36 % сметаат дека незаградениот пат е закана за безбедноста во оваа населба.

8. Според анкетираниите, постои простор за подобрување на осветлувањето во населбата „Черења“. Имено, 28 % сметаат дека осветлувањето е лошо, додека кај 14 % од испитаниците нема осветлување. Станува збор за места во населбата каде што нема услови за поставување на осветлување, па ЕЛС Штип работи на решавање на овој проблем.
9. Анкетираниите сметаат дека подобрување може да има во јавната хигиена, поточно 28 % од испитаниците сметаат дека наместо еднаш неделно, сметот треба да се собира неколкупати неделно.

Препораки произлезени од Партиципативната евалуација одржана на 05.12.2016, во Штип

1. На ромските семејства кои се сместени привремено во поранешното Нервно одделение да им се изнајде станбено решение и да се сместат во соодветни живеалишта. Зашто во привремените живеалиште се наоѓаат во многу лоши услови и се изолирани од средината.
2. Дел од ромските маала не се влезени во урбанистичкиот план на градот. Се препорачува промена на плановите или изнаоѓање на друго трајно решение за нивно домување, како и да се сопре непланското ширење на места кои не се погодни за основна инфраструктура. Ова се однесува особено на деловите над населбата „Черења“.
3. На Ромите во Општина Штип да им се овозможат поволни финансиски инструменти преку кои локалното население ќе може да ги реновира своите домови, за да им овозможи достоинствени домови на своите семејства. Имено, 15 % од анкетираниите со опфатената анализа изјавиле дека немаат бања, а исто толку од анкетираниите рекле дека немаат кујна.
4. Според спроведеното истражување, бројот на невработени лица кај ромската популација од Штип изнесува 61 %. Оттука можеме да заклучиме дека потребно е да се најде начин за намалување на овој процент. Мерка која може да придонесе кон намалување на невработеноста е стимулирање на ромското население за поголема вклученост во мерките за вработување преку Агенцијата за вработување.
5. Во истражувањето, 24 % од анкетираниите потенцирале дека оддалеченоста на основното училиште е на повеќе од 5 км. Затоа се препорачува да има организиран превоз на ученици кои живеат на повеќе од 5 км од училиштата.
6. Потребна е едукација на населението за заштита на животната средина и јавните богатства.
7. Поажурно собирање на сметот и чистење на улиците, како и навремено отстранување на малите депонии

од улиците. Ова подразбира и развивање на поголема свесност кај самите граѓани кои живеат во Штип, да внимаваат со фрлањето на отпадот.

8. Покривање на ромските маала во Општина Штип со улични светилки. Ова ќе придонесе за побезбедно движење на граѓаните во вечерните часови.
9. Да се подобри сообраќајната контрола особено на улицата „Радански Пат“, каде се вози „диво“ и без контрола, со што пешаците се изложени на страв од сообраќајни несреќи.
10. Да се изготви Локален акционен план за домување кај Ромите во Општина Штип, кој ќе ги отсликува целите од Националниот акционен план за домување кај Ромите 2016 – 2020, а да им се даде предност на локалните приоритети согледани од локалната лидерска група од проектот „Права на домување кај Ромите за одржлив урбан развој“.

Користени извори и литература

1. АВРМ (2016) Преглед на невработени лица со состојба на 30.04.2016 година [Интернет]. Скопје, Агенција за вработување на Република Македонија. Достапно на: <http://www.avrm.gov.mk/content/Statisticki%20podatoci/%D0%90%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%202016/P1nevработeni%20gradselo30042016.pdf> [Пристапено во септември 2016].
2. АВРМ (2016) Преглед на регистрирани пријави на засновани работни односи од евиденција и надвор од евиденција на невработени лица во период од 01.01.2016 до 30.08.2016 година [Интернет]. Скопје, Агенција за вработување на Република Македонија. Достапно на: <http://www.avrm.gov.mk/content/Statisticki%20podatoci/%D0%90%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%202016/P10vrabotuvanja30042016.pdf> [Пристапено во мај 2016].
3. Анализа на состојбите на Ромите во Гостивар, „Хабитат Македонија“, Скопје, 2012.
4. Анализа на состојбите во социјалната заштита и социјалното вклучување на локално ниво, октомври 2010.
5. ДЗС <http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaIX.pdf> (Последен пат посетена во октомври 2016).
6. ДЗС (2016) Население во Република Македонија на 30.06. по специфични возрасни групи, по пол, по општини, по години [Интернет]. Скопје, Државен завод за статистика на РМ. Достапно на: http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Naselenie__ProcenkiNaselenie/125_Popis_Ops_NasPolStar_mk.px/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-cb4e5f7ec5ef [Пристапено во август 2016].
7. ДЗС (2016) Основни и средни училишта на почетокот на учебната година 2015/2016 [Интернет]. Скопје, Државен завод за статистика. Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.16.05.pdf> [Пристапено во септември 2016].
8. ДЗС (2016) Ученици во основни училишта, по пол, по општини и учебни години [Интернет]. Скопје, Државен завод за статистика на РМ. Достапно на: http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__ObrazovanieNauka__OsnovnoObrazovanie/175_OsnObr_op_Uce

- nici_mk.px/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-cb4e5f7ec5ef [Пристапено во септември 2016].
9. ДЗС (2016) Ученици во средни училишта, по пол, по општини и учебна година [Интернет]. Скопје, Државен завод за статистика на РМ. Достапно на: http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_ObrazovanieNauka__SrednoObrazovanie/175_SrObr_op_Ucenici_mk.px/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-cb4e5f7ec5ef [Пристапено во септември 2016].
  10. Закон за домување („Сл. весник на Република Македонија“, бр. 23/11);
  11. Закон за постапување по бесправно изградени објекти („Сл. весник на Република Македонија“, бр. 23/11);
  12. Извештај за сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија за 2011 година, Скопје, 2012.
  13. Индекс на социјална инклузија на локално ниво, Ристо Карајков и Апостол Симовски, Евробалкан, 2011.
  14. Локален акционен план за имплементација на Декадата на Ромите во Штип за областите образование и домување во периодот 2012 – 2015, Општина Штип, 2012 година.
  15. МТСП, Информација за текот на имплементацијата на Националниот акционен план за унапредување на општествената состојба на Ромките во Република Македонија 2011 – 2013.
  16. МТСП/Институт за човекови права „Лудвиг Болцман“, Ревизија на националните акциони планови од „Декадата за вклучување на Ромите 2005 – 2015“ и Стратегијата за Ромите во Република Македонија за период 2009 – 2011, 2009.
  17. МТСП, Национална стратегија за интензивирање на социјалната инклузија на Ромите во системот на социјална заштита на Република Македонија 2012 – 2014.
  18. ОБСЕ, Акционен план за подобрување на состојбата на Ромите и Синтите во областа на дејствување на ОБСЕ, 2003.
  19. ОНХЦХР, ОН Принципи и упатства за пристапот заснован врз човекови права во стратегиите за намалување на сиромаштијата, Поглавје 3, Право на адекватно домување.
  20. Прирачник за управување со колективни станбени згради, „Хабитат Македонија“, Скопје, 2014 година.
  21. „Службен весник на РМ“, бр. 67/2009, Измени и дополнувања на Законот за здравствено осигурување.

22. Стратегија за домување на Република Македонија, 2007 – 2012, МТСП, 2007.
23. Стратегија за Ромите во Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, 2005.
24. Стратегија за Ромите во Република Македонија 2014 – 2020, Министерство за труд и социјална политика, 2014.
25. Студија за сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија: Локални социјални проблеми и потреби, Скопје, март 2011.
26. Хуманитарно и добротворно здружение на Ромите „Месечина“ – Гостивар, Заедница на Ромите во Република Македонија, Состојби и предизвици во домувањето и здравството, 2008.
27. Шабани, Г. ур. (2010) Адресар на општините во Република Македонија [Интернет]. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). Достапно на: <<http://www.mcms.org.mk/images/docs/2010/adresar-na-opstini-vo-republika-makedonija.pdf>> [Пристапено во септември 2016].
28. Decade Watch 2010: Roma activists asses the progress of the decade for Roma inclusion 2005-2015, INSOC, 2010.
29. www.stip.gov.mk (Последен пат посетена во октомври 2016).
30. <http://www.domuvanje.org.mk/03.php> (Последен пат посетена во октомври 2016).
31. http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat_TirizamUgostitel_Ugostitelstvo/175_Ugos_Op_PopisKap_mk.px/?rxid=46ee0f64-2992-4b45-a2d9-cb4e-5f7ec5ef [Пристапено во септември 2016].

Прилог 1. Надлежности на советот на општината и на градоначалникот

Според член 32 од Законот за локална самоуправа, (1) советот е претставнички орган на граѓаните кој одлучува во рамките на надлежностите на општината. (2) За разгледување на прашања и утврдување предлози од одредена област, советот од својот состав може да формира постојани и повремени комисиии. (3) Составот и начинот на изборот на членовите на комисиите од ставот (2) на овој член се уредуваат со статутот. (4) Составот на комисиите од ставот (2) на овој член соодветствува на пропорционалната застапеност на политичките партии во советот.

Според член 36 од Законот за локална самоуправа, советот го донесува статутот на општината и други прописи; 2. Донесува буџет на општината и годишна сметка на општината; 3. Ја утврдува висината на сопствените извори на приходи за финансирање на општината, во рамките утврдени со закон; 4. Основа јавни служби во рамките на надлежноста на општината и врши надзор над нивната работа; 5. Именува членови во управните одбори на јавните служби, кои ги основа; 6. Усвојува програми за работа и финансиски планови за финансирање на јавните служби, кои ги основала општината; 7. Ги усвојува извештаите за извршување на буџетот и годишната сметка на општината; 8. Одлучува за давање дозвола за вршење дејност од јавен интерес од локално значење, во согласност со закон; 9. Ги усвојува извештаите за работата и годишните сметки на јавните служби, кои ги основала општината; 10. Одлучува за начинот на располагање со сопственоста на општината; 11. Одлучува за начинот на вршење на финансиска контрола на буџетот на општината, во согласност со закон; 12. Го избира лицето кое раководи со подрачната единица на Министерството за внатрешни работи во општината, во согласност со закон; 13. Го разгледува и усвојува годишниот извештај за јавната безбедност на подрачјето на општината, кој го доставува до министерот за внатрешни работи и народниот правобранител; 14. Може да дава препораки на раководното лице на подрачната единица на Министерството за внатрешни работи од областа на јавната безбедност и безбедноста во сообраќајот и 15. Врши и други работи утврдени со закон.

Градоначалникот, од своја страна, е директно одговорен за спроведување на политиките утврдени од советот, но во негова надлежност е и иницирањето одредени прописи коишто треба

да бидат усвоени од советот. Во Законот за локална самоуправа, во членот 50, утврдени се неговите надлежности.

Член 50, Надлежности на градоначалникот (1) Градоначалникот: 1. Ја претставува и застапува општината; 2. Ја контролира законитоста на прописите на советот; 3. Ги објавува прописите на советот во службеното гласило на општината; 4. Го обезбедува извршувањето на одлуките на советот; 5. Го обезбедува извршувањето на работите коишто со закон ѝ се делегирани на општината; 6. Иницира и предлага донесување на прописи од надлежност на советот; 7. Го предлага годишниот буџет и годишната сметка на буџетот на општината; 8. Го извршува буџетот на општината; 9. Избира директори на јавните служби кои ги основала општината, врз основа на јавен конкурс; 10. Редовно го известува советот за извршувањето на своите надлежности во согласност со статутот; 11. Решава во управни работи за права, обврски и интереси на правни и физички лица, во согласност со закон; 12. Донесува правилник за систематизација на работните места на општинската администрација; 13. Раководи со општинската администрација; 14. Одлучува за вработувањето, правата, должностите и одговорностите на вработените во општинската администрација, доколку поинаку не е определено со закон; 15. Обезбедува правилно и законито користење, одржување и заштита на сопственоста на општината, во согласност со закон и статутот и 16. Врши други работи утврдени со закон и со статутот. (2) Градоначалникот може да овласти раководен службеник на општината да ја води постапката и да решава во управни работи, како и да потпишува акти.

Прилог 2. Лица вклучени во подготовка на Почетна студија за домувањето кај Ромите во општина Штип

Членови на Локална лидерска група во рамки на проектот “Права на домување кај Ромите за одржлив урбан развој” во Штип

- Енисе Демирова
- Севен Алиов
- Селина Шерифова
- Енил Демиров
- Мустафа Керимов
- Вежди Демиров
- Севен Дурмишев
- Аксој Ибов
- Бирџан Ренз
- Омер Демиров

Претставници од Единиците на локалната самоуправа од Општина Штип

- Јусеин Демиров – Референт за односи со граѓаните од маргинализираните групи
- Верица Ренцова – Виш референт

Претставници од Центарот за граѓанска иницијатива Прилеп

- Гоце Тодороски – Извршен директор
- Марина Ѓорѓиоска Китаноска – Заменик директор за програми
- Игор Тасевски – Програмски координатор

Издавач:

Здружение за хумано домување „Хабитат Македонија“
„Никола Парапунов“ бр.41, Комплекс Макотекс I кат
1000 Скопје, Македонија
www.habitat.org.mk

За издавачот:

Зоран Костов
Извршен директор
„Хабитат Македонија“

Уредник:

Лилјана Алчева
Заменик директор за програма
„Хабитат Македонија“

Тим за поддршка:

Јусеин Демиров – Референт за односи со граѓаните од
маргинализираните групи од општина Штип
Александра Савевска – Проектен координатор, „Хабитат Македонија“

Проект:

Права на домување кај Ромите за одржлив урбан развој

Автор:

Центар за граѓанска иницијатива – Прилеп

Фотографија:

Калина Сејфула

Лектор:

Виолета Танчева-Златева

Графички дизајн и печат:

Медиа Конект - Скопје

Тираж:

450

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

365.2:342.724(=214.58:497.731)

ПОЧЕТНА студија за домувањето на Ромите во Општина Штип. - Скопје
: Хабитат Македонија, 2017. - 52 стр. : граф. прикази ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Публикацијата е во рамките на проектот: “Правата
на домување кај Ромите за одржлив урбан развој”. - Библиографија:
стр. 44-60. - Содржи и: Прилог 1-2

ISBN 978-608-66047-0-7

а) Роми - Социјална положба - Право на домување - Штип
COBISS.MK-ID 103114762

Во соработка со:

ISBN 978-608-66047-0-7